

gerebelleer het, weliswaar deur middel van ontvlugting bewerkstellig deur vergrype aan eksesse van die genoemde elemente, maar hoofsaaklik deur met hulle musiek protes aan te teken en felle kritiek teen byna alles te lewer. Kombuis som die ideologie van die hele Voëlvry-beweging op in sy beskrywing van Kerkerrel tydens een van die gerugte konserte:

Hy is besig om Suid-Afrika te oorrompel met 'n shit-hot Afrikaanse rock-band, om hier te koes en daar te duck, maar orals pop hy uit met sy boodskap van protes, van ontevredenheid, van opstand teen die status quo. Oral waar hy gaan, verlos hy mense van die demone van Calvinistiese skuldgevoelens en Nasionalistiese rassisme, hy maak hulle oop vir die wonderlikste nuwe emosies, hy weet presies hoe om sy web van landwye muiterie te spin, hy verkondig die waarheid hard en duidelik, hy verkondig die evangelie waarna die jeug smagtend op soek was tot nou toe. (130).

Die tyd van die Kombi's is 'n waardige toevoeging tot Kombuis se outobiografie en bied 'n verdere blik op sy lewe met letterkunde en musiek. Alhoewel laasgenoemde die spil is waarom hierdie (aanvullende) outobiografie sentreer, word die intrige nie beperk tot blote verslaggewing van Kombuis se loopbaan as musikant en sy betrokkenheid by Voëlvry nie. Die besinnende en belydende aard van die teks delf diep in die outeur se persoonlike lewe en ontgin fasette wat insig bied in Koos Kombuis as individu: sy beskouing van homself, sy verhoudings met ander (dikwels prominente) figure in die Afrikaanse musiekbedryf en die destruktiewe aard van 'n lewe ondergrawe deur drank, dwelms en losbandige optrede.

Boonop verkry die teks, vanweë die protesterende en rebellerende aard van Kombuis se musiek, 'n politiese lading waardeur die outeur in staat gestel word om deurlopend sosiopolitieke kommentaar te lewer. Aan die

einde besin hy dan ook oor die betekenis van die hele Voëlvry-toer en wonder of die rebellie teen die dekadente apartheidsamelewing daarin kon slaag om (figuurlik gesproke) die oorlog teen Dingaan te verander in 'n piekniek: "Was Voëlvry die eerste tree in die rigting van hierdie piekniek?" (251). Hy kom egter tot geen klinkklare antwoord nie en berus by die wete: "[...] die Nuwe Suid-Afrika het met 'n lied in die hart begin. En hoewel niemand weet hoe die lied gaan eindig nie, of hoekom so baie ouens nog vals saam sing nie, sing ons ten minste saam. So op 'n manier." (238). Op hierdie wyse bied die teks 'n alternatiewe en interessante blik op 'n aantal brandende sosiopolitieke kwessies. Trouens, alternatiewiteit (oftewel 'andersheid') kan beskou word as 'n sleutelbegrip by die ontsluiting van die teks.

Ten slotte: *Die tyd van die Kombi's* is vermaaklike leesstof wat boeiend behoort te wees vir aanhangers van Koos Kombuis. Tog hinder die seëvierende hiperbool wat deurlopend voorkom, in so 'n mate dat dit die vertelling kniehalter. Daarom is die grootste waarde nie geleë in die sosiopolitieke kommentaar wat die teks lewer nie, maar in die toeligting van 'n belangrike era in die Suid-Afrikaanse musiekgeskiedenis.

Shaun de Jager

Universiteit van Pretoria, Pretoria

Vlerke vir my houteend.

Kobus Lombard. 2010. Pretoria: Protea Boekhuis. 78 pp. ISBN: 978-1-86919-354-6.

Met twee digbundels reeds agter sy naam, is Kobus Lombard se derde bundel *Vlerke van my houteend* 'n voortsetting van die temas in *Geknipte naelstring* (2001) en *Tussen Wysvinger en duim* (2005), hoewel die aanslag meer ingetoë is, dalk omdat die digter-spreker nou

'n *wiser but sadder* man is.

In afdeling I word op geselstrant met en oor God gedig: soms bied die verse troos ("Spieëling") en soms word troos gesoek ("Brief"); andersins word kommentaar gelewer op aspekte soos vormgodsdien ("Onder die wildevy"). En ek dink dit is waar Lombard se sterk punt as digter lê: om 'n onderwerp so diep en so intens, en waaroor so baie al geskryf is, te bewoord sodat dat dit vir die leser wat nie noodwendig 'n poësie-kenner is nie, sin kan maak, en 'n reaksie ontlok van "ja-dit-is-hoe-ek-dit-ook-aanvoel".

Deur die bekende aardse word die numiese uitgebeeld: Gobabis word die Nuwe Jerusalem ("Spieëling"), die diere se kraal word God se huis waar die digter-spreker wil vertoef ("Kraal"), en 'n watergat by Etosha word die geestelike ruimte waarin die gelowige (hoewel behoedsaam en huiwerig) gevoed word met die ewige water ("Watergat"). God verskyn op onverwagse (maar alledaagse) plekke in 'n verskeidenheid van gedaantes: as die besope boemelaar wat "'n las vra by die till" in Checkers ("Bedelaar"), of as iemand "wat laer in die straat af woon" ("Beeld-draers"), of bloot as 'n man wat wag "onder die wildevy / voor die taksman se huis" ("Onder die wildevy"). Lombard dig met gemak die onmoontlike en misterieuse los uit die vaste landskap van die alledaagse en die verbeeldinglose.

Onder die wildevy
ons dans voor die spreuk
van die donkerrooi kleed
– die een met die goue tossels aan –
'n stem roep van buite
en dit word skielik stil
Hy wag onder die wildevy
voor die taksman se huis:
hiër wil Hy tuisgaan vandag

Die skryfstyl in *Vlerke vir my houteend* herinner aan dié in Lombard se vorige bundels. Daar word voorkeur gegee aan verse wat as't ware

met een ademstoot uitgespreek kan word (met minimale gebruik van leestekens of hoofletters), en deur middel van gesels- en soms kommersiële stylvorms gekommunikeer: In "Brief" word (kompleet met twee adresse), 'n "Liewe"-aanhef en 'n "u verlangende kind"-slot aangetref, met 'n tipiese (en selfs geyske) eerste sin: "U is seker verbaas om so van my te hoor". Die "Liewe Jesus" se betekenis verdig, want dit is nou meer as net 'n eienaam: dit is deel van 'n aanhef wat in die normale briefkonteks 'n toegeneentheid tot die aangesprokene suggereer. Ook die alledaagse vakante pos wat in koerantkonteks geadverteer word, kry 'n nuwe betekenis as gestel word aan watter vereistes die kandidaat nié hoef te voldoen nie, want "net 'n herder word benodig / om sy lammers te laat wei" ("Vakature: Jeugleraar").

Selde verskyn daar deesdae 'n digbundel wat nie die metapoëtika op een of ander manier betrek nie. Lombard se bundel volg die voorbeeld en afdeling II gaan oor die maak van poësie. Die openingsgedig van die afdeling is titelloos en eggo die skrywers-intensie: die bedryf van poësie is nie 'n proses waaroor die maker daarvan noodwendig beheer het nie; jy word dikwels op paaie gelei waarvan jy die oorsprong nooit eens vermoed het nie. Soms is dit maklik en "stap (jy) droogvoets deur"; op ander kere word daar water getrap ("my woorde spring ...").

Dat die skeppingsproses jou blootstel, word uiters geslaagd in "Wegskryf" uitgesê ("hoe ver van jou tong / kan jy die bloed / van 'n oop wond proe"), asook in "Uitvoerende kuns" ("maar as die skryfhand / stil moet hang / en die digter sy woorde / liplangs moet laat klink,"). Tog word beelde soms net te bewustelik ver gevoer en kom dit oor asof die gedig óórskryf is soos in "Visserman" ("met 'n stukkie regterbrein / vernuftig aan die hoek / gooi ek so ver my vislyn strek"). Hierteenoor vloei die natuurbeelde in "Taal" spontaan ineen met die woorde ("taal"), en met die

poësie self as te kenne gegee word dat dit juis die natuurbeelde is wat vir hom die werktuig in sy hand word.

In afdeling III word die metapoëtiese verse plek-plek teruggevind: In "Amptenare" word die tweestryd en frustrasie van die digterspreker wat sy brood eintlik in die korporatiewe wêreld verdien treffend en woord-ekonomies uitgebeeld deur die verwysing na die Rorschach-inkklad-toets. Die geskeduleerde "8 tot 5"-bestaan van die amptenaar word gejuksstapositioneer met die dwalende kunstenaar wat kreatief probeer wees in die tyd daarná ("5 tot 8"). Die byhaal van die "Rorschach-inkkladtoets versterk die idee van 'n moeilike prosese. (Dié toets word in die psigoanalise gebruik om ondersoek in te stel na hoe pasiënte op 'n inklebter reageer. Daardeur kan onderliggende wanfunksies van die denke uitgewys word by diegene wat nie graag hulle denkprosesse openlik wil bespreek nie.) Deurgaans in die bundel word verwys na ink as simbool van die skryfproses, en deur die inbring van die inklebtertoets word die "stilte" ("CB") waarmee die geboorte van 'n gedig soms gepaard gaan, verwoord.

Die klein-apartheidsverse vind ek minder geslaagd as dié in Lombard se vorige bundel (*Tussen wysvinger en duim*). In 'n vers soos

"Klein apartheid" ontbreek die beeld en ly die "boodskap" skade en word bloot 'n uitspraak van frustrasie.

Kobus Lombard se poësie het tot dusver 'n sterk outobiografiese inslag getoon, en *Vlerke vir my houteend* is nie 'n uitsondering ten opsigte hiervan nie. Die verse oor sy biologiese en aanneem-moeder bly steeds van die sterkstes in sy oeuvre. In "Gesprek met 'n portret" word die onmag en hartseer oor die afwesige (en tog op 'n manier aanwesige) hartroerend uitgesê:

jy glimlag gelate
wanneer ek van my hartseer vertel
steek vas in jou raam
wanneer ek saam met jou wil wandel
selfs al reik ek na jou hande
bly dit willoos langs jou sye hang

net jou oë volg my getrou
wanneer ek dieper in die gang afstap

Verke vir my houteend maak poësie vir alle lesers toeganklik. Die gedigte is warm en aards, en dra gemaklik voor, en ráák die ramkiesnare.

Chrisna Beuke-Muir
Universiteit van Namibië, Windhoek

ARTIKELOPROEP

Namibiese letterkundige kultuur

Tydskrif vir Letterkunde in samewerking met die Departement Taal en Letterkundestudie aan die Universiteit van Namibië beplan 'n spesiale uitgawe oor Namibiese letterkundige kultuur. Die redakteurs voorsien 'n reeks rigtinggewende navorsingsartikels oor Namibiese orature en letterkundes. Die artikels kan ook aangebied word as oorsigte van verskillende Namibiese orature en letterkundes en behoort voort te bou op huidige letterkundige en kulturele debatte. 'n Simposium, aangebied deur die Universiteit van Namibië, waartydens die gedrukte weergawe van die tydskrif geloods en die navorsing voorgelê sal word, word vir Julie 2012 beplan. Artikels moet by voorkeur korter as 6000 woorde wees. Skrywers word aangemoedig om artikels in Engels voor te lê, alhoewel artikels in Afrikaans, Nederlands of Frans ook aanvaar sal word.

Die redakteurs het die volgende breë temas geïdentifiseer, alhoewel die bydraers aangemoedig word om hul eie invalshoeke te formuleer:

- Inheemse Namibiese orature
- Oratuur en Namibiese onderrig
- Die digitalisering van Namibiese mondelinge en letterkundige kulture
- Identiteite, nasionalisme en postkolonialiteit in Namibiese skryfwerk
- Biografie en outobiografie in Namibiese skryfwerk
- Namibië deur koloniale oë
- Die Namibiese geskiedenis en landskap in koloniale en eietydse letterkundes
- Op pad na 'n Nasionale Namibiese Letterkunde?
- Postkolonialiteit, kanoniserings, diversiteit en Namibiese letterkundige kultuur
- Vertaling in Namibië

Die redakteurs nooi belangstellendes om oorspronklike navorsings- en oorsigartikels oor bogenoemde onderwerpe voor te lê. Die keurdatums vir die spesiale uitgawe is:

- **Voorstelle en opsommings: 01 November 2010**
- **Voltooide artikels: 01 Julie 2011**

Stuur voorstelle en opsommings aan die redakteurs:
Jekura U Kavari (jukavari@unam.na)
Hein Willemse (hein.willemse@up.ac.za)